

BO KOBIECY
NIEPODLEGŁOŚCI
TO KOBIECY
SZPIEDZY

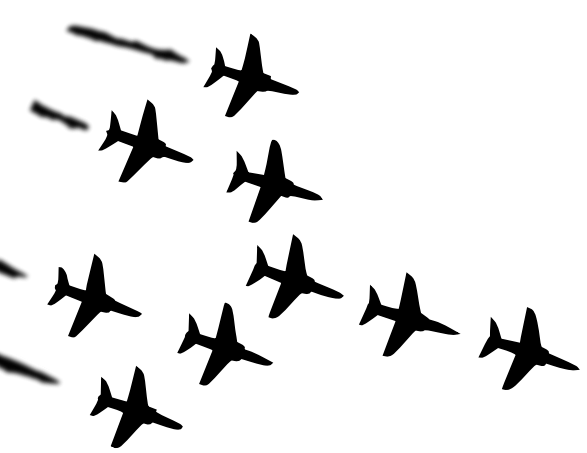
O KOBIEtach W HISTORII

Kobiety w historii odgrywały ogromną rolę, jednak o mężczyznach mówi się najczęściej. A przecież to właśnie kobiety w polskim ruchu niepodległościowym pełniły nie tylko rolę sanitariuszek, ale też pomocy w dostarczaniu zapasów, propagatorek, bojowniczek walczących o suwerenność ojczyzny, odnowy moralnej czy odbudowy tożsamości narodowej wśród Polaków. Brały one także czynny udział w procesie odzyskiwania przez Polskę niepodległości.

Kobiety to także m.in. organizatorki tajnej oświaty, dyplomatki, terrorystki i żołnierki w męskich przebraniach. A więc dlaczego głównie mówi się tylko o „ojcach narodu”? Prawdopodobnie dlatego, że rola kobiety na przestrzeni wieków zawsze była (i jest) spychana na dalszy plan, a przyznanie wyższości lub chociaż równości z mężczyznami stanowi nadzwyczajną trudność.

Oto kilka kobiet niepodległości, czyli kobiet, które tak jak płeć przeciwna zaciekle walczyły o wolny kraj, często z narażeniem zdrowia, a nawet życia

ALEKSANDRA PIŁSUDSKA - ZE SZCZERBIŃSKICH („OLA”)

Aleksandra Piłsudska, z domu Szczerbińska, była drugą żoną Józefa Piłsudskiego - marszałka Polski i jednego z najważniejszych polskich przywódców politycznych w pierwszej połowie XX wieku. Urodziła się 12 grudnia 1882 roku w Suwałkach, a zmarła 31 marca 1963 roku w Londynie. Była działaczką niepodległościową, społeczną i filantropką. Specjalizowała się w przewozie broni i ładunków wybuchowych.

„Ola” to jedna z najbardziej oddanych postaci w otoczeniu Józefa Piłsudskiego, a jej życie w dużej mierze poświęcone było zarówno działalności niepodległościowej, jak i pracy społecznej. Służyła w Legionach Polskich. Została odznaczona Orderem Virtuti Militari;

AKCJA POD BEZDANAMI - CZYLI JEDNA

Z AKCJI „OLI”

(26.09.1908)

- Był to atak na rosyjski pociąg pocztowy, który przewoził pieniądze z Królestwa Polskiego do Petersburga; akcją dowodził Józef Piłsudski;
- Bojownicy rzucili dwie bomby i opanowali wagon pocztowy, terroryzując pracującą tam obsługę;
- Przechwycone pieniądze zapakowali w worki i opuścili pociąg, po czym rozjechali się w różne kierunki.
- Zdobyto 200 812 rubli i 61 kopiejek, które przekazano na Związek Walki Czynnej;
- Aleksandra dostarczyła materiały wybuchowe potrzebne do akcji oraz pomogła w przewiezieniu zrabowanych pieniędzy;

WANDA GERTZ

(„LENA”)

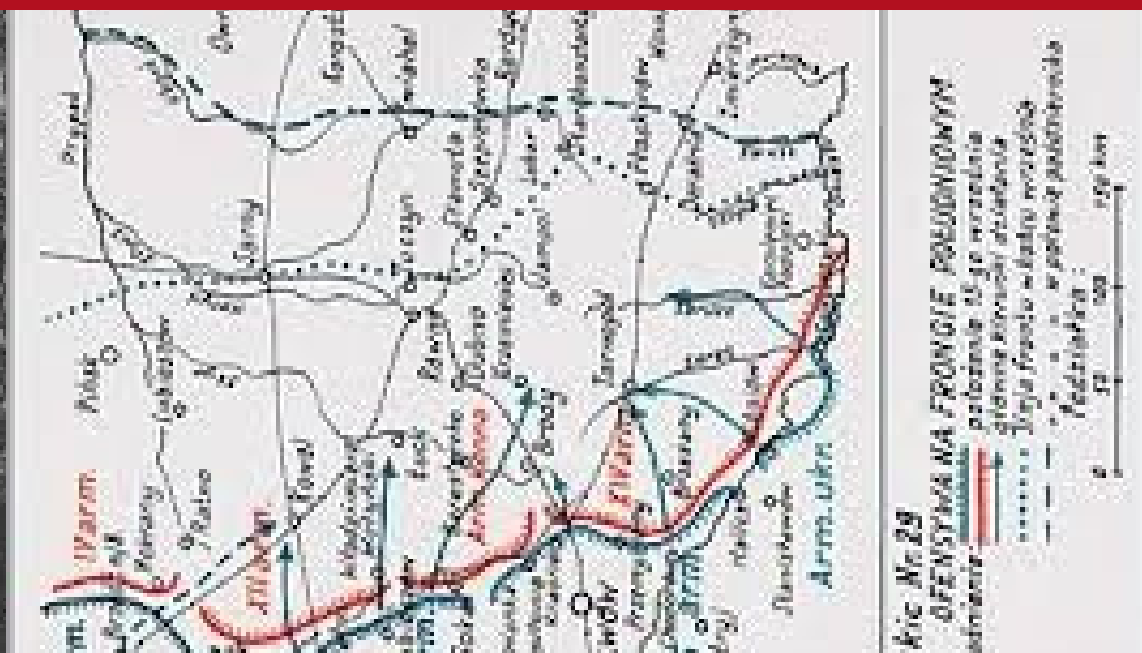
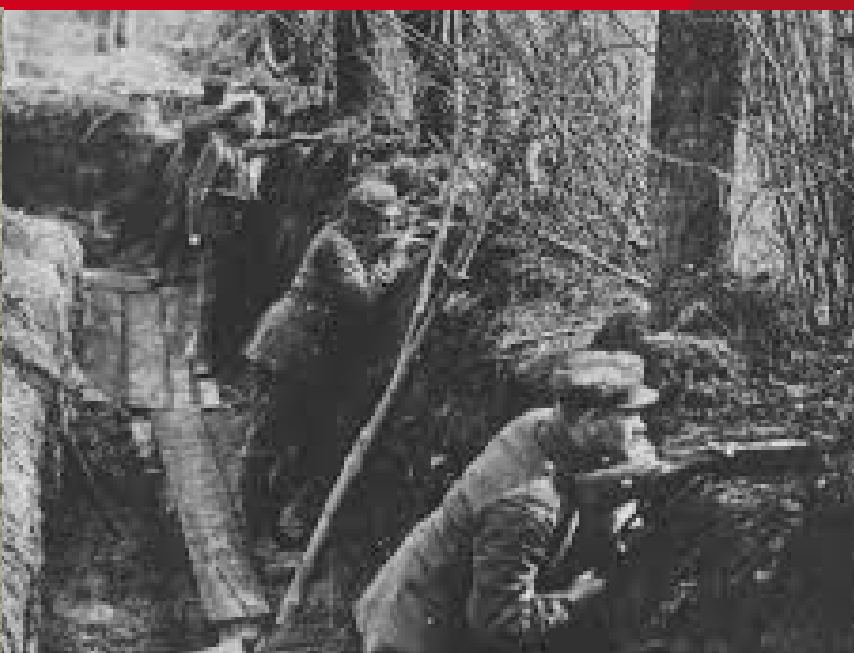

Wanda Gertz była jedną z najbardziej znanych kobiet-żołnierzy w historii Polski i odegrała istotną rolę w działaniach konspiracyjnych Armii Krajowej podczas II wojny światowej. Jej działalność charakteryzowała się odwagą i determinacją w walce z niemieckim okupantem. Urodziła się 13 kwietnia 1896 roku, a zmarła 10 listopada 1958. Major Wojska Polskiego, żołnierz Kierownictwa Dywersji Komendy Głównej Armii Krajowej (Kedyw). W 1916, po obcięciu włosów i w męskim przebraniu wstąpiła do Legionów pod fałszywym nazwiskiem - „Kazimierz Żuchowicz”. Nową tożsamość przyjęła w wyniku obowiązującego zakazu wstępowania kobiet do Legionów Polskich. Brała udział w bitwach nad Styrem i Stochodem. W wyniku kryzysu przysięgowego, w lipcu 1917 roku, porzuciła służbę wojskową i wróciła do Warszawy. Następnie organizowała żeńskie oddziały Polskiej Organizacji Wojskowej. W tym okresie przyjęła pseudonim „Kazik”. Od połowy września do listopada 1918 roku brała udział w akcjach rozbrajania zaborców. W tym samym czasie służyła w żandarmerii POW w stopniu sierżanta.

BITWA NAD STOCHODEM

W dniach 7–10 lipca 1916 roku wszystkie 3 Brygady Legionów Polskich, po raz pierwszy działając wspólnie, broniły w zgrupowaniu gen. Friedricha von Bernhardiego austriackiego frontu przed natarciem Rosjan prowadzonym w ramach dogasającej ofensywy Aleksieja Brusilowa. Rosjanom udało się wprawdzie przełamać front, ale luka została szybko zamknięta przez legionistów. Gertz, jako doświadczona wojowniczka, wykazała się nie tylko odwagą, ale także strategicznym myśleniem, co przyczyniło się do zwiększenia skuteczności działań polskiego ruchu oporu. Jej zaangażowanie w walkę oraz determinacja stały się inspiracją dla wielu innych żołnierzy.

Wanda Gertz jest pamiętana jako symbol odwagi i poświęcenia w walce o wolność Polski. Jej działania podczas bitwy pod Stochodem miały znaczący wpływ na morale polskich sił zbrojnych oraz na dalszy rozwój ruchu oporu w czasie II wojny światowej.

WANDA IZABELA PEŁCZYŃSKA

(„BRZEZIEWICZÓWNA”)

Wanda Izabella Pełczyńska, znana jako „matka niepodległości”, była działaczką niepodległościową i jednym z prominentnych członków ruchu oporu w Polsce. Urodziła się w 1894 roku w Puerto Rico w rodzinie o tradycjach patriotycznych. Jej działalność miała miejsce w trudnym okresie wojennym, kiedy to walka o niepodległość Polski była szczególnie istotna. Pełczyńska była zaangażowana w działalność konspiracyjną i wspierała akcje związane z niepodległością. Jej wpływ na młode pokolenia oraz determinacja w dążeniu do wolności sprawiły, że zyskała miano „matki niepodległości”. W 1914 była komendantką żeńskiego oddziału sanitarnego PDS. Jako komendantka kurierek Frontu Litewsko-Białoruskiego uczestniczyła w wojnie polsko-bolszewickiej. Następnie została komendantką główną Wydziału Instruktoerek Oświatowych przy Naczelnym Dowództwie Armii. Z chwilą wybuchu I Wojny Światowej Wanda Pełczyńska zgłosiła się ochotniczo do I Brygady Legionów Józefa Piłsudskiego i jako kurierka w latach 1914-1915 kilkakrotnie przekraczała linie frontów, przenosząc raporty dla Józefa Piłsudskiego i jego instrukcje dla Komendy POW. W dwudziestoleciu międzywojennym pełniła m.in. funkcję redaktor naczelnej „Bluszcz Kobiety Współczesnej”, posłowała na Sejm IV kadencji. W czasie II wojny światowej Wanda Pełczyńska pracowała w Biurze Informacji i Propagandy Armii Krajowej, od 1943 roku działała w VII Oddziale Komendy Głównej AK. W czasie Powstania Warszawskiego opiekowała się rannymi na trasie Warszawa-Milanówek, od listopada do grudnia 1944 roku pracowała w V Oddziale KG AK. W wyniku dekonspiracji była więziona przez NKWD w Łukiszkach. Po uwolnieniu przybyła do Warszawy, dalej działając w konspiracji.

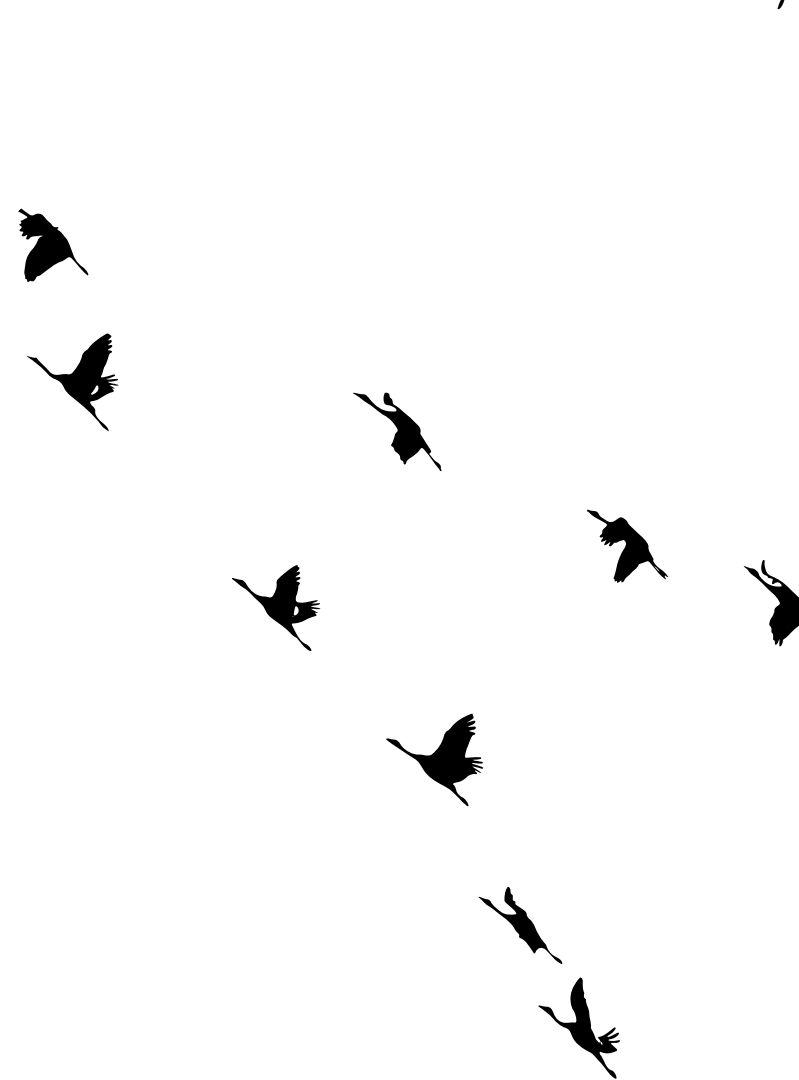
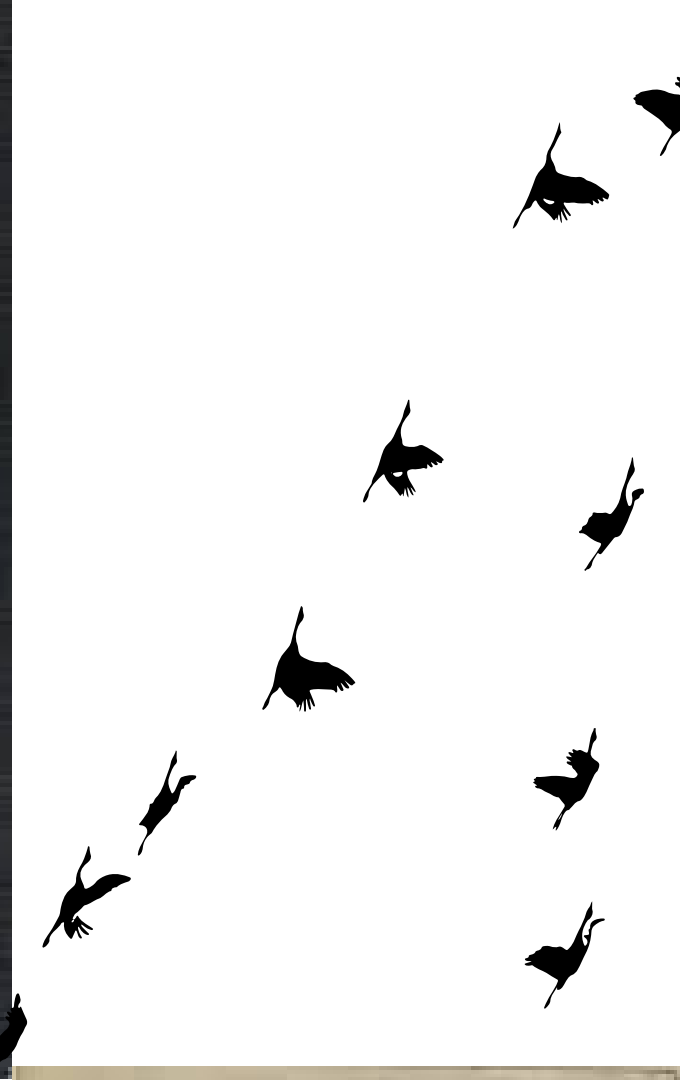

WANDA KRAHELSKA

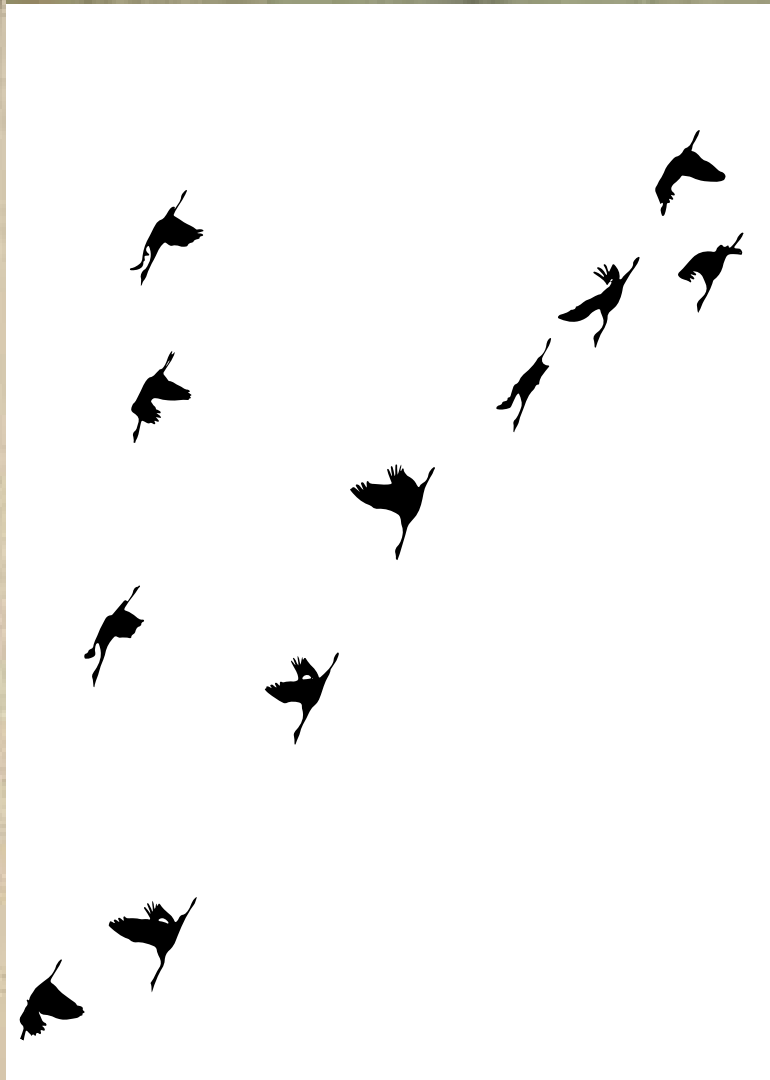
Wanda Krahelska-Filipowicz była polską działaczką polityczną, społeczną, a także jedną z czołowych postaci ruchu niepodległościowego i oporu wobec okupacji niemieckiej podczas II wojny światowej. Urodziła się 15 grudnia 1886 roku w Krakowie, a zmarła 5 lutego 1968. Pochodziła z rodziny ziemiańskiej. Krahelska już w młodym wieku była aktywna politycznie, głównie w ruchu socjalistycznym i niepodległościowym. Na początku XX wieku zaangażowała się w działania Organizacji Bojowej Polskiej Partii Socjalistycznej (PPS), gdzie brała udział w akcjach przeciwko władzom carskim, wspierając walkę o niepodległość Polski. W 1906 roku uczestniczyła w zamachu na rosyjskiego gubernatora Georgija Skałona w Warszawie, za co groziła jej surowa kara, lecz udało jej się uniknąć represji. Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości Krahelska kontynuowała swoją działalność, angażując się w pracę na rzecz budowania nowego państwa polskiego. Podczas okupacji niemieckiej Wanda Krahelska była jedną z kluczowych postaci w ruchu oporu. Była zaangażowana w działalność Rady Pomocy Żydom „Żegota”, która pomagała im przetrwać Holocaust, organizując dla nich schronienia, fałszywe dokumenty oraz pomoc materialną. Wraz z grupą innych działaczy (m.in. Zofią Kossak-Szczucką) narażała swoje życie, pomagając w ratowaniu Żydów przed zagładą. Jej mieszkanie stało się miejscem spotkań konspiracyjnych i schronieniem dla wielu osób poszukiwanych przez Gestapo. Została odznaczona Krzyżem Niepodległości z Mieczami, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem 10-lecia Polski Ludowej, Medalem „Sprawiedliwym Wśród Narodów Świata”.

ZEMSTA TRZECH KOBIET

Wanda Krahelska, działaczka PPS, była jedną z uczestniczek słynnego zamachu na gen. Karola Skołłona, który miał miejsce w 1912 roku. Zamach ten był częścią szerokiej akcji PPS przeciwko represjom carskim w Polsce. Krahelska, znana z odwagi i determinacji w walce o niepodległość, brała udział w planowaniu i organizacji tego zamachu. Celem akcji było ukaranie Skołłona, który był jednym z przedstawicieli rosyjskiego zaborcy i odpowiedzialnym za brutalne tłumienie polskich dążeń niepodległościowych. W wyniku zamachu doszło do nieudanej próby zabicia Skołłona, co jednak przyczyniło się do nasilenia represji wobec działaczy PPS i polskiego ruchu niepodległościowego. Krahelska przypadkiem uniknęła zatrzymania. Uratował ją jeden z żandarmów, który uprzedził ją o grożącym aresztowaniu, zalecając ucieczkę. Następnego dnia usiłowano ją odnaleźć, lecz zmieniła miejsce zamieszkania. Mimo że Krahelska nie została bezpośrednio aresztowana, zamach ten był ważnym wydarzeniem, które pokazało determinację i odwagę polskich socjalistów w dążeniu do wolności. Działalność Krahelskiej w tym okresie miała istotne znaczenie dla ruchu niepodległościowego oraz dla samej PPS, jako że przyczyniła się do wzrostu świadomości społecznej i mobilizacji w obliczu zaborców.

Widownia zamacha,
przy rogu ul. Kaszykowej i Nawałickiej Nr. 12, gdzie razom
były budy.

STANISŁAWA LESZCZYŃSKA - POŁOŻNA Z AUSCHWITZ

Urodzona 8 maja 1896r. Była córką Jana i Henryki Zambrzyckich. W 1908 roku Stanisława wyjechała wraz z całą rodziną do Rio de Janeiro, gdzie mieszkała jej bliska krewna ze strony matki. Do kraju powróciła w 1910, podejmując przerwana przed wyjazdem naukę w progimnazjum, które ukończyła w 1914. W czasie I wojny światowej pracowała w Komitecie Niesienia Pomocy Biednym. Zastąpiła ze swojej pracy jako położna w niemieckim obozie koncentracyjnym Auschwitz-Birkenau. Podczas jej przebywania w obozie przyjęła ok. 3000 porodów. Przez współwięźniów nazywana Mateczką oraz Aniołem Życia. Robiła wszystko, by ocalić jak najwięcej dzieci. Jej czyny można nazwać kontrowersyjnymi. Pamiętać jednak trzeba, że w tamtych czasach każda choćby najmniejsza szansa na przetrwanie dawała nadzieję.

MARIA DULĘBIANKA

Maria Dulębianka urodziła się w Krakowie 21 listopada 1858 r., a zmarła 7 marca 1919r. we Lwowie po zachorowaniu na tyfus, gdy pomagała jeńcom wojennym. Pochodziła z rodziny ziemiańskiej. Miała pięcioro rodzeństwa. Działała na rzecz praw kobiet. Walczyła o tworzenie gimnazjów żeńskich, o dostęp do studiów wyższych dla kobiet oraz prawa wyborcze dla nich. Stała w 1909 r. na czele Związku Równouprawnienia Kobiet, założyła również w 1912 roku Komitet Obywatelskiej Pracy Kobiet oraz w 1913 roku Ligę Mężczyzn dla Obrony Praw Kobiet. Po wybuchu I wojny światowej zajęła się organizacją pomocy humanitarnej we Lwowie. Zakładała ochronki dla dzieci, tanie kuchnie dla biednych i kursy dla sanitariuszek. Uczestniczyła w obronie Lwowa w listopadzie 1918r. w trakcie trwającej wojny polsko-ukraińskiej, m.in. współorganizując służbę sanitarną. W grudniu 1918 roku w imieniu delegacji kobiet przemawiała na spotkaniu u Józefa Piłsudskiego. Pochowana na Cmentarzu Orłąt Lwowskich we Lwowie. W 1930 r. pośmiertnie została odznaczona przez Prezydenta RP Ignacego Mościckiego Krzyżem Niepodległości za pracę w dziedzinie odzyskania niepodległości przez Polskę. W 1935 r. pośmiertnie została odznaczona Odznaką Honorową Polskiego Czerwonego Krzyża I stopnia.

DZIAŁANIA MARII DULĘBIANKI

Jedną z najbardziej znanych akcji, w których uczestniczyła Maria Dulęba, była jej kandydatura do Sejmu Krajowego Galicji w 1908 roku. Był to odważny, symboliczny krok w czasach, gdy kobiety nie miały jeszcze w Polsce praw wyborczych ani biernych, ani czynnych. Dulęba, znana działaczka na rzecz równouprawnienia, zgłosiła swoją kandydaturę jako formę protestu przeciwko wykluczaniu kobiet z życia politycznego. Kandydatura Dulęby była głośnym manifestem – pomimo że formalnie nie miała szans na objęcie stanowiska, jej działanie przyciągnęło uwagę społeczeństwa i mediów. Stało się to także bodźcem do rozwoju ruchu feministycznego w Polsce oraz wywołało debatę na temat równości płci. Dulęba organizowała liczne wiece i spotkania, podczas których przemawiała na temat konieczności przyznania kobietom pełnych praw obywatelskich. Ten akt sprzeciwu i działania Dulęby miał duże znaczenie w drodze do uzyskania przez Polki praw wyborczych, co ostatecznie nastąpiło w 1918 roku, tuż po odzyskaniu przez Polskę niepodległości. Dodatkowo w czasie I wojny światowej zajęła się organizacją pomocy humanitarnej we Lwowie. Zakładała ochronki dla dzieci, tanie kuchnie dla biednych, szwalnie i kursy dla sanitariuszek.

WANDA PIEKARSKA

Wanda Piekarska była działaczką społeczną i uczestniczką ruchu oporu w czasie II wojny światowej, zaangażowaną w akcje konspiracyjne przeciwko okupantowi niemieckiemu w Polsce. Jej działalność koncentrowała się głównie na terenach Warszawy i związana była z Armią Krajową. Urodziła się w 1893 roku w rodzinie kupieckiej. Już od najmłodszych lat angażowała się w działalność patriotyczną oraz społeczną. Piekarska po specjalistycznym wojskowym przeszkoleniu również zasilila szeregi elitarnego Oddziału Lotnego. W cywilu kierowała Laboratorium Podlaskiej Wytwórni Samolotów w Białej Podlaskiej i została słuchaczką Uniwersytetu Jagiellońskiego. W czasie I wojny światowej była aktywna w różnych organizacjach, które dążyły do odzyskania przez Polskę niepodległości. Kilkukrotnie aresztowana, wykonując zadania wywiadowcze, zawsze potrafiła wyjść cało z największych opresji. „Pełząc między liniami okopów nieprzyjacielskich, złapana przez Austriaków zachowuje się z godnością i odmawia złożenia raportu wywiadowczego, który donosi do Sztabu I Brygady”. W 1915 r. jest już w Warszawie i pracuje dla Komendy Naczelnej POW, wykonując niebezpieczne zadania. Wtedy służy również jako kurier w I Brygadzie Legionów. Przewozi materiały wybuchowe z Kijowa do Warszawy. Unika aresztowania dzięki niezwykłej odwadze i opanowaniu. I tak wielokrotnie. Po zakończeniu I wojny światowej Piekarska kontynuowała swoją działalność na rzecz budowy demokratycznego, niepodległego państwa. Wzięła udział w pracach nad utworzeniem nowej konstytucji, a także w rozwijaniu polskiego ruchu socjalistycznego. Po zakończeniu kariery politycznej zaangażowała się ona w działalność społeczną, wspierając różne organizacje pomocowe i charytatywne. Za męstwo i odwagę w pracy wywiadowczo-kurierskiej została odznaczona Orderem Virtuti Militari.

DZIAŁANIA WANDY PIEKARSKIEJ

- Dywersja i sabotaż - Uczestniczyła w działaniach, które miały na celu sabotowanie infrastruktury niemieckiej, jak linie kolejowe, mosty czy transporty wojskowe. Tego typu akcje miały spowolnić ruchy wojsk niemieckich.
- Przekazywanie informacji i kolportaż prasy podziemnej - Prawdopodobnie zajmowała się także rozprowadzaniem konspiracyjnych materiałów informacyjnych, gazet i broszur mających na celu szerzenie prawdy o wojnie i niemieckich zbrodniach oraz podtrzymanie morale Polaków.
- Pomoc Żydom - Wielu członków ruchu oporu, w tym również kobiet, angażowało się w pomoc Żydom w ukrywaniu się i zdobywaniu fałszywych dokumentów.

MARIA WITTEK

(„MIRA”)

Maria Wittek (1899–1997) była jedną z najwybitniejszych postaci związanych z polskim ruchem niepodległościowym i wojskowym, a także pierwszą kobietą w Polsce, która zdobyła stopień generała. To działaczka wojskowa, pilotka, a także jedna z głównych przedstawicielek kobiecego ruchu wojskowego w okresie II Rzeczypospolitej oraz po wojnie. Dla niej służba ojczyźnie to nie tylko obowiązek, lecz także przede wszystkim prawdziwe powołanie. Od studiów ważniejsza jednak była dla niej walka o niepodległą ojczyznę. W lipcu 1919 r., po aresztowaniach w komendzie okręgu kijowskiego POW, jako niespełna dwudziestolatka została kierownikiem Wydziału Wojskowego. W grudniu 1919 r. wstąpiła do Wojska Polskiego, wyjechała z Kijowa i pełniła służbę wywiadowczą w Sztabie Dowództwa 6. Armii. Po wybuchu II wojny światowej dołączyła do armii. W 1941 roku została przyjęta do Wojska Polskiego i wstąpiła do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie, gdzie rozpoczęła służbę w Wydziale Łączności Lotniczej. Brała również udział w działaniach na rzecz organizacji Związku Walki Zbrojnej i Armii Krajowej, a także w organizowaniu transportu lotniczego. Wittek zaangażowała się w pomoc lotniczą dla ludności cywilnej oraz transport wojskowy, a jej umiejętności w zakresie lotnictwa były kluczowe podczas walk z Niemcami. Po wojnie, kiedy Polska znalazła się pod wpływem ZSRR, „Mira” kontynuowała swoją działalność, jednak już w innej rzeczywistości politycznej. W 1947 roku wyemigrowała z Polski na Zachód, osiedlając się w Wielkiej Brytanii, gdzie kontynuowała swoją działalność jako działaczka niepodległościowa i wojskowa. Pomimo trudnych warunków wciąż starała się wspierać polską społeczność na uchodźstwie i brała udział w organizacjach kombatanckich. Najbardziej znana jest jednak z tego, że w 1991 roku, już po upadku reżimu komunistycznego, została awansowana do stopnia generała brygady przez Prezydenta RP Lecha Wałęsę. Była pierwszą kobietą w Polsce, która otrzymała ten stopień. Jej awans na generała miał wymiar symboliczny i stanowił ukoronowanie jej długoletniej służby wojskowej. Maria Wittek jest uznawana za pionierkę kobiet w polskim wojsku. Jej działalność wojskowa i bojowa, w tym jako oficer i pilot, miała duże znaczenie dla historii Polski, szczególnie w kontekście roli kobiet w armii i niepodległościowym ruchu. Wittek nie tylko była wojskową, ale także inspiracją dla innych kobiet, które chciały zaangażować się w działalność służby wojskowej, udowadniając, że płeć nie stoi na przeszkodzie realizacji najwyższych celów patriotycznych.

AKCJE LOTNICZE

Po wybuchu II wojny światowej Maria Wittek wstąpiła do Polskich Sił Zbrojnych na Zachodzie. Jako wykwalifikowana pilotka brała udział w wielu akcjach transportowych, które miały na celu zaopatrywanie polskich sił zbrojnych i organizowanie transportów sprzętu wojskowego, broni, a także pomocy humanitarnej.

- Transporty na zachód – Wittek była zaangażowana w przemykanie sprzętu wojskowego, amunicji oraz żywności do Polski, szczególnie do Polskich Sił Zbrojnych stacjonujących w Wielkiej Brytanii.
- Ewakuacja ludności i żołnierzy – brała udział w akcjach ewakuacji polskich żołnierzy z Francji i innych krajów, po klęsce w 1940 roku.

ODZNACZENIA MARII WITTEK

- Krzyż Srebrny Orderu Wojennego Virtuti Militari (dwukrotnie: 1922 i 1945)
- Krzyż Niepodległości z Mieczami (7 lipca 1931);
- Krzyż Walecznych (1922);
- Złoty Krzyż Zasługi (dwukrotnie: 19 marca 1931, 11 listopada 1937);
- Warszawski Krzyż Powstańczy;
- Srebrny Krzyż Zasługi (1948);
- Krzyż Armii Krajowej;
- Krzyż za udział w Wojnie 1918- 1921 (1990);

ALEKSANDRA ZAGÓRSKA

Aleksandra Zagórska (1884–1965) jeszcze jako uczennica gimnazjum włączyła się w działania PPS. Od 1905 r. była członkiem Organizacji Bojowej PPS. Brała udział w produkcji materiałów wybuchowych. W marcu 1908 r. została zatrzymana i przewieziona na Pawiak. Dzięki łapówce została uwolniona od zarzutów i tymczasowo zwolniona z aresztu. W 1911 wstąpiła w szeregi Związku Walki Czynnej oraz Związku Strzeleckiego we Lwowie. Była organizatorką kobiecych drużyn Polskiej Organizacji Wojskowej. W czasie I wojny światowej brała udział w obronie Lwowa. W walkach brał udział także jej syn, Jurek Bitschan, który niestety poległ. Wzięła też czynny udział w wojnie polsko-bolszewickiej jako naczelniczka Wydziału Ochotniczej Legii Kobiet. Była organizatorką Związku Legionistek Polskich, w którym do 1939 r. pełniła funkcję prezesa. W czasie II wojny światowej działała w konspiracji Piłsudczykowskiego Konwentu Organizacji Niepodległościowych. Za służbę Rzeczypospolitej otrzymała: Krzyż Niepodległości z Mieczami, Krzyż Obrony Lwowa, Krzyż Walecznych, Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka Honorowa „Orleńca” i Medal Pamiątkowy za Wojnę.

ŹRÓDŁA

- Histmag.org
- Niepodległa.gov.pl
- Szajnmag.pl
- Culture.pl
- Ipn.gov.pl
- Wp.mil.pl
- Polska-zbrojna.pl
- 1944.pl
- polskieradio.pl
- dorzeczy.pl
- wbh.wp.mil.pl
- twojahistoria.pl

